

Урок 4

Тема. Реальне й фантастичне в повісті. Композиція твору.

Мета:

- з'ясувати функцію фантастичних елементів у повісті;
- зробити висновки про щасливий фінал як особливість «різдвяного» оповідання;
- визначити особливості композиції твору;
- розвивати логічне мислення, зв'язне мовлення;
- виховувати високі моральні якості.

Обладнання: схеми, тексти повісті, малюнок ялинки, паперові зірочки й свічечки, кольорові картки, аудіозаписи пісень.

Тип уроку: урок-дослідження

Епіграф:

Народ полюбляє щасливі фінали не через
слащавий оптимізм — в ньому ще жива стара
мрія про перемогу над драконом, про торжество
обранця небес.

Г. Честертон

Май душу, май серце і будеш людиною на всі часи

Ч. Діккенс

Хід уроку

I. Організаційний момент. (Слайд 1)

Психологічне налаштування. (Слайд 2)

Учитель. Побутує думка: «Ніколи не кажи: «Я — неук», а завжди кажи: «Я — зірка».

На парту кожному з вас упала зірочка. За допомогою їх ми визначимо, хто стане найяскравішою зіркою в нашому королівстві світової літератури.

Але кожний із вас повинен пам'ятати (звучить музика) прошу повторювати подумки за мною:

Я — учень

Я — хочу знати

Я — думаю

Я — вмію

Я — знаю

Я — особистість творча

Я — зірка.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Перевірка домашнього завдання.

Гра «Чарівна скринька». (Слайд 3)

Учні відповідають на запитання вікторини, які підготували вдома.

(Орієнтовні запитання вікторини в додатку)

2. Вибірковий диктант. (Слайд 4)

- Які людські якості цінував Скрудж, а які ні? (доброта, щедрість, економність, любов, черствість, байдужість, людські стосунки, точний розрахунок, добрі сімейні стосунки, співчуття, бережливість, заощадливість). Учні записують ці слова в дві колонки:

Не цінував	Цінував

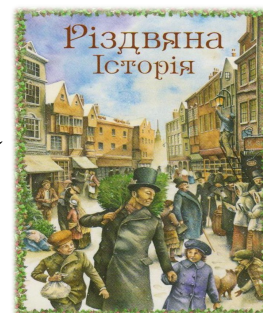
3. Читання фанфіків «Яким я бачу життя Скруджа після Різдва».

II. Оголошення теми і мети уроку. (Слайд 5)

Уже завершується наша мандрівка в далеку Англію, де відбулося знайомство зі Скруджем, подорож з героєм у його минуле і майбутнє. Протягом кількох уроків ми аналізували вчинки Ебенезера та спостерігали, як у різдвяну ніч з ним сталося диво, він змінився.

У нашому житті диво трапляється не так часто. Але завдяки вірі та прагненні до кращого, людина здатна на неймовірне.

Сьогодні ми прослідкуємо, яка роль фантастичного та реального в повісті «Різдвяна пісня в прозі» Ч. Діккенса та визначимо особливості композиції твору.

III. Вивчення нового матеріалу

1. Словникова робота. (Слайд 6)

Фантастика — не існує в дійсності, створене фантазією, уявою.

Композиція — побудова, розташування і взаємозв'язок всіх частин твору.

2. Робота з текстом: фантастичне і реальне у творі

Дослідницька робота в групах. (Слайд 7)

I група

Записати елементи фантастичного, що є у творі Ч. Діккенса.

II група

Назвіть елементи реального у повісті «Різдвяна пісня в прозі».

Обговорення результатів роботи I групи. Евристична бесіда з елементами вибіркового читання. (Слайд 8)

- Знайдіть і зачитайте опис привида Марлея. Яке значення мала його поява? (*Марлей попередив Скруджа про прихід трьох Духів*)

- Знайдіть у тексті повісті описи трьох Духів. Зачитайте їх. Як ви гадаєте, чому Духи виглядають саме так? (*Дух Минулого Різдва схожий на дитину і має в собі джерело яскравого світла — можливо, це те найкраще, що є в людях у дитинстві і що вони з часом старанно прагнуть приховати. Дух Нинішнього Різдва — життєрадісний, сильний, веселий. З усіх трьох Духів він — найенергійніший і найприємніший. Можливо, тому, що це Різдво — його, і Скрудж може змінитися на краще саме нині. Дух Майбутнього Різдва — найпохмуріша постать, невизначена, мовчазна. Він має такий вигляд, очевидно через те, що нічого приємного показати Скруджу не зможе. Смерть, зрада, радість людей через його загибель — все це вражає і разом з тим зцілює душу героя.*)

- Чи можна назвати образи Духів фантастичними? Навіщо автор їх використовує у творі? (*Фантастичні образи трьох Духів Різдва покликані змусити душу Скруджа здригнутися, перетворити людину на невисника на людинолюбця.*)

- Які ще елементи фантастики використовує Діккенс у повісті? (*Подорож у просторі й часі; образи привидів.*)

Повідомлення-висновки вчителя про функцію фантастичних елементів у творі. (Слайд 9)

У «різдвяних» творах традиційно використовуються надприродні образи вихідців з того світу, грішників, приречених на вічні муки: «...до Скруджа донеслися якісь незрозумілі звуки: неясні і безладні, але невимовно жалібні плачі і стони, важкі зітхання розкаяння і гіркого жалю. Він побачив безліч привидів. З жалібними криками

вони неспокійно носилися у повітрі туди і сюди, й усі, як і дух Марлі, були у ланцюгах». Надприродний світ, що стривожив Скруджа в Святвечір, був покликаний не стільки налякати, скільки попередити про наслідки грішного життя, життя без Бога у серці.

Лише фантастична подорож у часі і просторі могла так сильно вплинути на героя, чия душа зачерствіла.

Звіт II групи. Визначення реалістичних елементів у творі. (Слайд 10)

-У чому полягає реалістичність «Різдвяної пісні в прозі»? *(В описі деталей побуту, зображенні суспільного устрою Англії, наслідків недосконалості цього устрою, що проявляється у соціальному розшаруванні суспільства, в якому люди мало не вмирають з голоду.)*

Заповнення таблиці. (Слайд 11)

Фантастичне	Реальне
1. Привид з ланцюгами.	1. Святкування різдва
2. Три духи.	2. Контора, де працює Скрудж
3. Подорож Скруджа в часі.	3. Життя вбогих і багатих
4. Спілкування з духами.	4.Змалювання побуту
5. Дзвін ланцюга, скрип дверей, жалібний хор каяття	

2. Робота з епіграфом. (Слайд 12)

- Прочитайте вислів Г. Честертон, автора однієї з найкращих книг про Діккенса, написаних на його батьківщині.

- Поясніть, чому Діккенс використовує щасливий фінал у своєму творі. *(Письменник із самого дитинства любив це свято. Так виявляється віра в перемогу добра. Віра у здатність людини змінитися.) (Слайд 13)*

- З якими творами зближує щасливий фінал «Різдвяну пісню в прозі»? (З народними і літературними казками, тому що щасливий фінал — неодмінна прикмета казки.)

3. Робота над композицією твору

Мозковий штурм. (Слайд 14)

- Яка особливість композиції «Різдвяної пісні в прозі»: *твір складається з п'яти частин, розділів, які автор називає строфами*
- Як ви вважаєте, чому автор називає розділи строфами? Чи пов'язано це з назвою твору? (Так, те що розділи названі строфами, пов'язано з назвою твору. Пісня – це віршований ліричний твір, що складається із строф.)
- Чому автор назвав повість «Різдвяною піснею у прозі»? (Різдво – це день народження Сина Божого. Це – свято, гідне оспівування, тому що воно об'єднує людей. А про такі речі краще співати, ніж говорити. Пісня передає найкращі, найпотаємніші, найвищі почуття людини.)

Повідомлення вчителя: щасливий фінал – це одна з особливостей «різдвяних повістей»

«Різдвяна пісня в прозі» має підзаголовок «Святвечірнє оповідання з привидами». Оскільки вона названа у заголовку «піснею», автор і розділи твору називає відповідно «строфами».

Діккенс намагався надати гармонійної стрункості композиції твору — реальні побутові картини першої і п'ятої строф немовби облямовують три центральні розділи, сповнені фантастичних образів і видінь, що являються уві сні головному персонажу — старому скнарі Скруджу.

4. Дослідницька робота в групах. (Слайд 15)

Композиція твору.

Завдання для груп

I група: схематично зобразити композицію твору «Різдвяна пісня в прозі».

II група: визначити елементи сюжету в творі

Презентація групових дослідницьких робіт

I група

Створення графічного кластера:

I
Строфа
▽
Зображення реального
життя Скруджа
до його морального
відродження

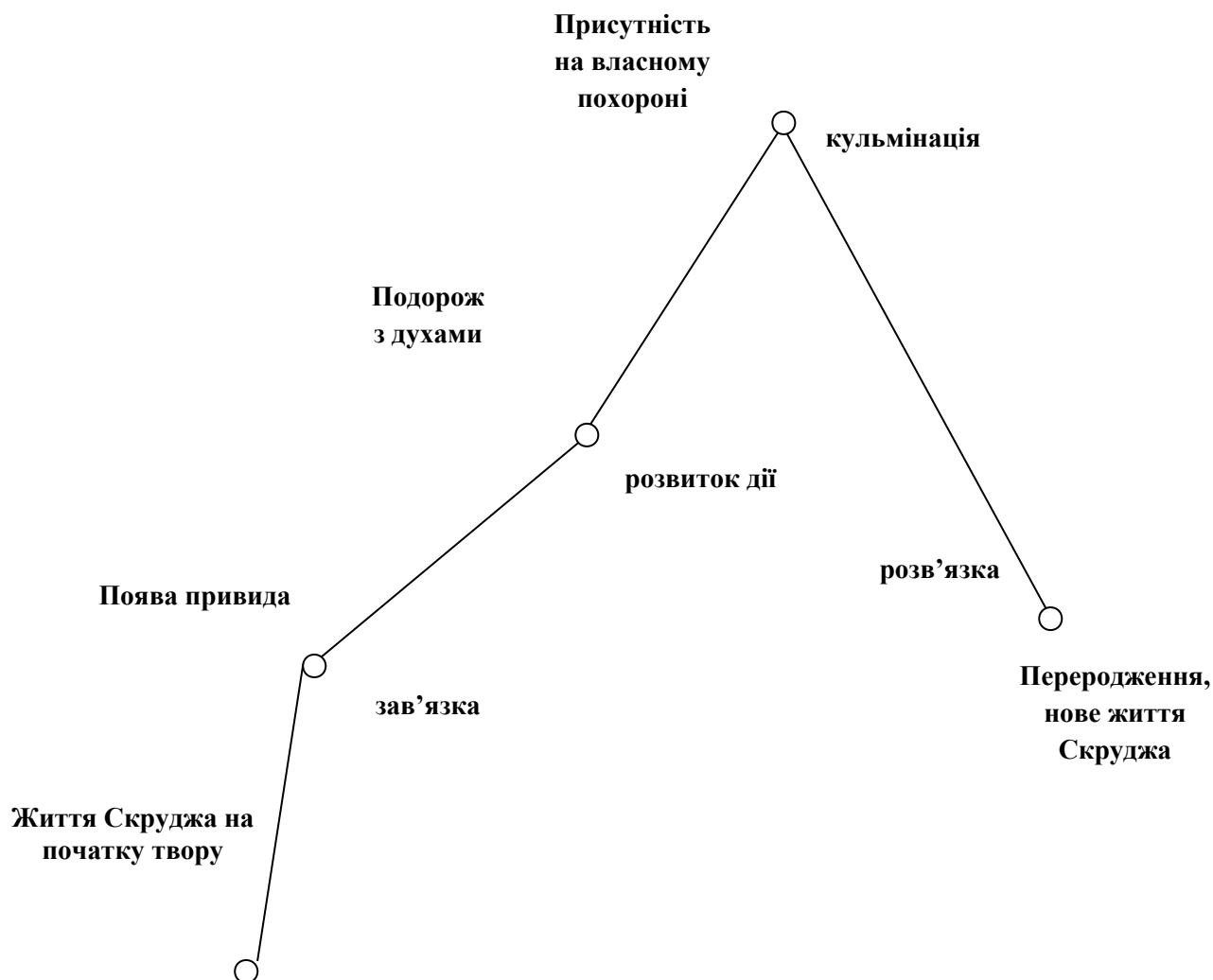

II, III, IV
Строфа
▽
Фантастична подорож
героя у часі та просторі

V
Строфа
▽
Показ життя після
подорожі з духами

II група

Створення графічного кластера

Визначимо, що таке **різдвяна повість**

Це художній твір, дія якого відбувається під час Різдва і який має щасливу розв'язку, що тісно пов'язана з суттю цього свята.

Висновок. Свій твір автор будує так, щоб можна було показати зміну, переродження особистості. Не дивно, що Скрудж став іншою людиною в час Різдва, бо це є характерною рисою різдвяної повісті.

IV. Підсумок уроку.

1. «Піраміда твору». (Слайд 16)

Інструктування.

- Перед вами прочитана повість Ч. Діккенса «Різдвяна пісня у прозі». Мандрівка з нею була дуже повчальною. Узагальнимо свої знання за допомогою «Піраміди твору».

Ім'я героя твору.

Два слова, що описують героя.

Три слова, що описують місце події.

Чотири слова, що описують проблему.

П'ять слів, що описують подію, яка відбувається з героєм упродовж сюжету.

Шість слів, що описують подію, яка сприяє переосмисленню проблеми.

Сім слів, що описують подію, яка відбувається задля розв'язання проблеми.

Вісім слів, що описують розв'язання проблеми.

Виконання завдання.

Наприклад:

Скрудж.

Самотній скнара.

Минуле, теперішнє, майбутнє.

Зневіра в Різдво, деградація героя.

Марлей попередив про наслідки гріховного життя.

Подорож з трьома духами змінює Скруджа на краще.

Минуле зворушило, теперішнє примусило задуматись, майбутнє – налякало.

Людське щастя не залежить від багатства. Даруймо добро і любов ближнім.

2. Рефлексійна вправа

- Чи запропонуєте ви своїм знайомим, що мають риси Скруджа, прочитати цю повість? Чому?

- Якщо б ви зустріли Духа Майбутнього Різдва, про що б його попросили?

3. Емоційно-візуальне тестування. (Слайд 17)

Інструктування вчителя

Візьміть в руки картки (зелена, червона, жовта) і оберіть ту, яка відповідає вашому сприйняттю цього твору.

я зробив для себе певні висновки, твір позитивно вплинув на мене.

твір не вразив мене, але деякі моменти під час його вивчення були для мене цікавими.

твір не справив на мене враження.

Виконання завдання.

Коментарі учнів своєї позиції.

4. «Свічечки побажань». (Слайд 18)

- Діти, яке свято несе нам найбільше різнокольорових вогників?
(Різдво, Новий рік)

Дійсно всюди гірлянди, вогники, свічки., адже вогонь - це тепло, затишок, любов, друзі, рідні...

Перед вами маленький вогник – запалена свічка, яка несе тепло, світло та надію на добро та щастя, а у себе на партах ви бачите маленькі паперові свічечки. Спробуємо їх запалити своїми теплими побажаннями. Напишіть на свічечці побажання, що потрібно цінувати в житті.

(На дошці намальована велика ялинка, до якої діти прикріплюють підписані свічечки, в цей час вмикаються гірлянди, які розташовані навколо дошки)

5. Підсумкове слово вчителя.

Ось ми і закінчили вивчати «Різдвяну пісню у прозі», яку сам Діккенс назвав «...повідстю про переродження людини, яка понад усе цінувала дзвін монет» Скоро і ми будемо святкувати Різдво - єдиний з усіх днів», коли ширшають вузькі серця, найкращий в році добрий, веселий, привітний день» (*Звучить музика «Різдвяні дзвоники»*) Тож нехай різдвяний дзвін розбудить замкнені людські душі, як розбудив душу Скруджа.

Запам'ятайте, діти, слова Діккенса «Май душу, май серце і будеш людиною на всі часи» (*Епіграф уроку*). (Слайд 19)

4. Оцінювання

Найяскравіше сьогодні зірочки запалали у...

V. Домашнє завдання. (Слайд 20)

Творче завдання. Написати твір на тему «Дивовижна історія різдвяної монетки» (із поєднанням елементів реального та фантастичного).

Додаток

Літературна вікторина «Чи знаєш ти зміст повісті

«Різдвяна пісня в прозі»?»

1. Як називалася контора, в якій працював головний герой твору? ("Скрудж і Марлей").
2. З якими природними явищами автор порівнює Скруджа? (Зі снігом, морозом, градом, Зливою, жорстоким і невблаганним вітром).
3. Як поводитися люди, зустрівшись зі Скруджем на вулиці? (Вони обходили його стороною, не віталися, не питали в нього дороги і т.ін.).
4. Яка погода стояла надворі в той час, про який йдеться в творі? ("Година була холодна, похмура. Туман аж проймав. Люди ходили, крекчучи з холоду...")
5. Який вогонь горів у коминку Скруджа? (Там ледве жевріло).
6. Чому Скрудж ніколи не зачиняв дверей у своєму "кабінеті"? (Щоб наглядати за писарем).

7. Біля чого намагався зігрітися писар на своєму робочому місці? (Біля свічки).
8. Кого відігнав Скрудж страшним прокльоном від своїх дверей? (Маленького хлопчика),
За що? (За те, що той хотів колядувати).
9. Кого ще прогнав Скрудж зі своєї контори в цей святковий вечір і чому? (Свого племінника і збирачів коштів для бідних).
10. Що висіло на дверях домівки Скруджа? (Молоток).
11. Хто ще жив разом із ним у цьому будинку? (Ніхто).
12. Чому Скрудж любив темряву? (Тому, що темрява -річ дешева).
13. Що побачив Скрудж на дверях замість молотка? (Обличчя давно померлого Марлея, свого компаньйона).
14. Скільки років минуло від дня смерті Марлея? (Якраз сім років).
15. Як потрапив привид Марлея до кімнати Скруджа? (Пройшов крізь замкнені двері).
16. Для чого він з'явився? (Щоб допомогти Скруджеві змінитися).
17. Хто розпочав мандри Скруджа? (Дух минулого Різдва).
18. Звідки розпочалася подорож Скруджа у минуле? (З дитинства).
19. Назвіть єдиних друзів Скруджа у дитинстві (Книги та літературні герої).
20. Які його найулюбленіші літературні персонажі? (Алі-Баба та Робінзон Крузо).
21. Кого пригадав Скрудж, дивлячись на себе, малого хлопчика, усіма забутого, покинутого? (Того хлопчика, якого він прогнав від дверей своєї контори).
22. Хто врятував якимось на Різдво Скруджа від самотності? (Його сестра Фанні).
23. Що з нею потім сталося? (Вона померла вже заміжньою).
24. Хто був присутній на святкуванні Різдва у крамниці пана Фецвіга? (Вся рідня, всі друзі та знайомі, вся челядь зі своїми родичами і навіть люди з вулиці, яким нікуди було подітися в цей вечір).
25. Про кого тоді згадав Скрудж? (Про писаря).
26. Хто така дівчина в траурі? (Колишнє кохання Скруджа).
27. Хто або що розбило їхнє кохання? (Золото, гроші, нестримна любов героя до грошей).
28. Ким тепер стала та дівчина? (Поважною та доброю матір'ю родини).
29. Куди пролягла друга мандрівка Скруджа? (У теперішнє).
30. Скільки дітей мав писар і як звали його дружину? (Син Петро, дочка Марта, двоє маленьких Кретчитенят та Тайні Тім, каліка. Ім'я дружини - Белінда).

31. Що мала на святкову вечерю ця сім'я? (Велику гуску з картоплею та підливою, пудинг, яблука, каштани, помаранчі).
32. Це була бідна чи багата сім'я? (Бідна).
33. Де ще побували Скрудж з духом? (У рудокопів, в охоронців маяка, в моряків на кораблі в далекому морі, в хаті племінника).
34. Від чого пом'якшало Скруджеве серце під час перебування в хаті племінника? (Він почув тут пісню, яку колись часто співала його маленька сестричка Фанні).
35. Де затримувався дух під час подорожі? (Біля постелі хворих, біля убогих, в тюрмі, в лікарні, у будь-якому нужденному притулку).
36. Якого кольору вбрання мав дух майбутнього? (Чорного).
37. Яка доля постала перед Скруджем? (Самотня смерть).
38. Хто розкрадав майно померлого? Чому? (Люди, які раніше у нього працювали. Тому, що нікому він не був потрібний, ніхто за ним не висловлював жалю).
39. Що вони вкрали? (Завіси з ліжка, простирадла, сорочки, чоботи, різні дрібнички).
40. Куди вони все це принесли? (У лавку лахмітника).
41. Одна тільки сім'я не була байдужа до його смерті. Які почуття викликала у них смерть Скруджа? (Радість і втіху).
42. Що насамперед збагнув Скрудж, коли прокинувся? (Побачив, що завіса на його ліжку ціла і зрозумів, що він живий).
43. Що відчував він тепер? (Тремтів від радості).
44. Як розпочав Скрудж різдвяний ранок? (Відіслав подарунок своєму писареві - величезного індика).
45. Що його неймовірно потішило під час прогулянки містом? (Що люди з ним віталися і бажали здоров'я та радості).
46. До кого в гості завітав Скрудж цього дня? (До свого племінника).
48. Що зробив Скрудж для родини писаря Боба Кретчита? (Він збільшив йому платню, допоміг вилікуватися Тайні Тіму і став йому другим батьком).